

نقش مشارکت در توسعه منطقه‌ای

گذاری از روستا به شهر

مؤلفین:

مهندس علی‌رضا بیدخوری

عضو هیئت علمی موسسه آموزش عالی

خرد گرایان مطهر

دکتر حسین رحیمی

عضو هیات علمی دانشگاه پیام نور

مرکز مشهد

سرشناسه: رحیمی، حسین، ۱۳۴۶-

عنوان و نام پدیدآور: نقش مشارکت در توسعه منطقه‌ای / مؤلفین: حسین رحیمی، علیرضا بیدخوری

مشخصات نشر: مشهد: سخن گستر، ۱۳۹۱.

مشخصات ظاهری: ۱۸۴ ص: مصور، جدول، نمونه.

شابک: 978-600-247-132-9

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

یادداشت: کتابخانه

موضوع: عمران روستایی -- مشارکت شهروندان

موضوع: عمران منطقه‌ای -- مشارکت شهروندان

موضوع: عمران روستایی -- ایران

شناسه افزوده: بیدخوری، علیرضا، ۱۳۵۶-

رده بندی کنگره: ۱۳۹۱ ۳۶ ع ۸۰۳۹ HN

رده بندی دیویی: ۳۰۷/۱۴۱۳

شماره کتابشناسی ملی: ۲۸۷۸۶۳۱

انتشارات سخن گستر

مشهد - خیابان ابن سینا - بین ابن سینای ۱۶ و پاستور - شماره ۱۷۴

تلفن: ۸۴۳۹۹۵۵

Sokhangostar.com

نام کتاب: نقش مشارکت در توسعه منطقه‌ای (گذاری از روستا به شهر)

مؤلفین: حسین رحیمی، علیرضا بیدخوری

شمارگان: ۲۰۰۰ جلد

نوبت چاپ: اول / پاییز ۱۳۹۱

چاپ: میثاق

قیمت: ۵۵۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۴۷-۱۵۲-۹

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۷
فصل اول: مشارکت ابزار توسعه (ابزار توانمندسازی حاشیه‌نشینان).....	۱۱
مقدمه.....	۱۲
مشارکت چیست؟.....	۱۳
انواع مشارکت.....	۱۴
تعریف روستا.....	۲۱
مروری بر مفهوم توسعه روستایی.....	۲۲
فواید مشارکت برای توسعه روستایی.....	۲۳
ارتباط میان مشارکت و توسعه.....	۲۵
نیروهای اثرگذار بر تغییر محیط فیزیکی روستا.....	۲۷
تغییر عملکردهای اقتصادی در نواحی روستایی.....	۲۷
الگوی توسعه روستایی درون‌زا.....	۴۰
دولت و مشارکت.....	۴۹
دلایل مشارکت مردم.....	۵۱
دلایل عدم مشارکت مردم.....	۵۱
پایدارسازی مشارکت.....	۵۳
مشارکت: ابزار توسعه روستایی.....	۵۴
فصل دوم: مشارکت محلی: مفهوم و ماهیت.....	۵۵
مقدمه.....	۵۶

۵۷	دلایل موثر بر مشارکت در توسعه روستایی
۶۳	راهبردهای مشارکتی
۷۲	ساختارهای سازمانی برای مشارکت
۷۳	- تسهیل‌گران
۷۳	- شبکه‌های اجتماعی و محل‌های تجمع اقشار روستایی
۷۴	- تعاونی‌ها و تشکیلات اجتماعی
۷۶	افراد سهیم در توسعه روستایی
۷۷	- ابزارهای مشارکت
۷۹	راهکارهایایی برای مشارکت موثر مردم روستایی
۸۱	- رهیافت‌های اصلی مشارکت محلی و توسعه

فصل سوم: محرومیت در گروه‌های اجتماعی و نواحی حاشیه‌ایی

۸۴	مقدمه
۸۵	تعریف محرومیت اجتماعی
۸۶	- محرومین روستایی
۹۰	- بازار کار
۹۱	- ساختار زندگی اجتماعی
۹۱	- بازار مسکن
۹۱	- دسترسی به خدمات
۹۴	- زنان
۹۹	خانواده گسسته
۱۰۱	اقلیت‌های قومی
۱۰۴	سالخورده‌گان
۱۰۷	جوانان غیر شاغل روستایی
۱۰۹	راهکارهای کاهش محرومیت اجتماعی
۱۱۰	اولین عامل (شناخت دقیق)
۱۱۰	دومین عامل (رهیافت سیاسی مردم گرا)
۱۱۱	سومین عامل (سازمان دهی مشارکت)

نقش زن در خانواده روستایی (نقش‌ها، وظایف، کارکردها)..... ۱۱۲

فصل چهارم: هویت، فرهنگ و توسعه اجتماعی - اقتصادی..... ۱۱۷

مقدمه..... ۱۱۸

هویت فرهنگی و مشارکت در فعالیت‌های گردشگری..... ۱۲۱

اقتصاد فرهنگی در سطح جامعه..... ۱۲۵

زبان شناسی در جوامع و توسعه مشارکتی روستایی..... ۱۲۹

مطالعات عملی درباره هویت فرهنگی روستایی در ایران..... ۱۳۲

نقش جامعه شناسی روستایی در فرهنگ روستایی..... ۱۳۸

فصل پنجم: ازمحلال روستایی، شهرهای بدقواره و جهانی شدن توسعه نیافته‌ها..... ۱۴۱

جهانی شدن و شهرنشینی در توسعه نیافتگی..... ۱۴۲

خان گسترده سوداگری ناپلندی..... ۱۴۲

توسعه نابرابر و ترتیب داده شده..... ۱۴۷

شهرنشینی فقر..... ۱۴۸

میان ملت و بربریت..... ۱۵۳

برنامه ریزی استراتژیک و توسعه نیافتگی..... ۱۵۶

«جزایر جهان اولی‌ها»..... ۱۵۹

سانو پائولو، شهر جهانی..... ۱۶۲

مشکلات و مسائل عمده شهرهای جدید در ایران..... ۱۶۷

الف- فقدان حس مکان ناشی از رویکرد طراحان..... ۱۷۰

ب- فقدان حس مکان ناشی از شیوه‌های کنترل و هدایت شهر..... ۱۷۲

منابع و مآخذ..... ۱۷۳

پیشگفتار

بشر موجودی رو به تکامل و پیشرفت است. تجربیات طولانی مدت نشان می‌دهد وی در بسیاری از جهات و در بسیاری از سرزمین‌ها بسوی تکامل خردمندانه گام برداشته است. ایجاد جامعه مدنی و پیشرو بر مبنای عقل‌گرایی، قانون‌مداری و تعهد اجتماعی، مشارکت همگانی، گفتگو و تعامل خلاقانه به جای تقابل و ایدئوسگرایانه در عرصه‌های متفاوت فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و محیطی از جمله ویژگی‌های انسان امروزی در کشورهای بیشتر توسعه یافته است. گذر زمان نشان می‌دهد رویه‌های دیکتاتور منشی، اقتدار گرایانه، زور مدار و دیوانسالار تا حدود زیادی جای خود را به مشارکت آزادانه و خلاقانه می‌دهد. در واقع مشارکت آگاهانه با ایجاد تشکلهای مردم سالار در فرآیند توسعه منطقه‌ای، ملی و جهانی روز بروز در حال افزایش است.

امروزه مشارکت در بستر جامعه‌ای دموکراتیک و مدنی، صورتی نهادمند و مردمی به خود می‌گیرد. در چنین جامعه‌ای تشکلهای مستقل از دولت در شرایط برابر و برخوردار از اطلاعات و امکانات مساوی و حتی بیشتر، زمینه همکاری هر چه باشکوه‌تر شهروندان را در امور مربوط به خودشان فراهم می‌سازد. در دهه‌های اخیر، مشارکت به عنوان مقوله‌ای بسیار مهم در فرآیند توسعه جامع، نقشی کلیدی یافته است. به تبع این رویکرد، امروزه برنامه ریزان و دست‌اندرکاران توسعه تلاش می‌کنند از طریق قدرت بخشی، ظرفیت سازی و

تحقق توسعه جامع، عدالت اجتماعی، پویایی فرهنگی و پایداری اکولوژیک، فرآیند مشارکت جمعی همگان را تسهیل نمایند. در عرصه نهادی با طرح راهبردهایی چون خصوصی سازی، تعدیلات ساختاری، تمرکز زدایی، نهادسازی و توجه به رهیافت‌های پایین به بالا (توسعه درون‌زا) و ... می‌توان زمینه را برای مشارکت حداکثری مردم خصوصاً اتحاد جامعه روستایی و کشاورزان فراهم آورد.

کتاب حاضر تحت عنوان مشارکت در توسعه منطقه‌ای در ابتدا با تأکید بر توسعه روستایی و منطقه‌ای ضمن بیان مفهوم مشارکت و توسعه به ذکر ابزارهای لازم برای توسعه منطقه‌ای پرداخته، راهبردهای مشارکت، دلایل موثر بر آن، ابزارهای لازم، راهکارهای موثر بر مشارکت مردم و نحوه تشریق گروههای اجتماعی واقع در حاشیه‌ها (محرومین) به مشارکت در سرنوشت خویش را مدنظر قرار داده و سرانجام کشش حاشیه‌ها به سمت شهرها را با ذکر یک مورد بررسی می‌نماید. مؤلفین معتقدند فضای جغرافیایی تحت تأثیر اندیشه‌ها و تصمیمات سیاسی شکل می‌گیرد. بنابراین لازم است دولت‌ها با اتخاذ تصمیماتی درست از طریق پرورش مردان و زنانی آزاد، مسئول، تابع قانون و متکی به خود روح مشارکت جمعی را در شهروندان خود نهادینه نمایند. زیرا در صورتی که مشارکت شهروندان در سکونتگاههای مختلف شهری و روستایی شکل نهادینه به خود نگیرد؛ امکان توسعه پایدار منطقه‌ای وجود نخواهد داشت. بر همین اساس فصل آخر به عنوان الگویی بر اثبات این مدعا آورده شده تا نشان دهد در صورتی که مشارکت از کوچکترین سکونتگاهها به صورت نظام‌مند شروع نشود؛ شهرهای بزرگ حتی شهرهایی چون سانوپولو، در ظاهر شهر نامیده می‌شوند حال آنکه روستایی بیش نخواهند بود. بدون شک ایدئولوژی‌های واپسگرایانه و زورمندانه چیزی جز محیطی جهنمی برای شهروندان خود بوجود نمی‌آورند. در همان حال سیاست انسانی و معقول از طریق تشویق به مشارکت خلاق و جمعی و واگذاری امور به مردم، محیطی شاداب، جذاب و دوست داشتنی را برای مردمان ساکن در آن قلمرو عرضه می‌دارد. بنگرید چگونه اراده سیاسی قوی و درست از طریق جذب سرمایه، فناوری، تخصص و تشویق مردم به مشارکت در کشورهای چون

ترکیه، مالزی، سنگاپور، امارات متحده عربی و خصوصاً شیخ نشین دبی توانسته محیطی انسانی و دوست داشتنی عرضه نماید.

اثر حاضر به عنوان منبعی راهبردی افق‌های تازه‌ای را بر روی متولیان امر توسعه خصوصاً توسعه منطقه‌ای باز می‌نماید. کتاب می‌تواند برای دانشجویان دوره‌های کارشناسی و کارشناسی ارشد رشته‌های مربوط به برنامه‌ریزی شهری و روستایی، موثر باشد. امید آنکه نسل جدید با مطالعه مطالب فرامنطقه‌ای به جای کینه و نفرت، واگرایی و جدایی، با اتخاذ سیاستی انسانی قلوب مردم را به هم نزدیک نمایند. همانا اصل و جوهر معرفت هر چیزی جز غلبه بر خشم و شهرت، حرص و ننگ، ناخشنودی و استبداد رأی نیست. رمز پیروزی در استقلال رأی و مشارکت آگاهانه و خلافتانه تمامی مردم است.

در پایان نویسندگان را از نظرات ارزشمند خود از طریق پست الکترونیکی محروم ننمائید. خداوند حامی تمامی حافظان علم باشد.

حسین رحیمی^۱ - علیرضا بیدخوری^۲

تابستان ۱۳۹۱

^۱. hosseinrahimi1987@yahoo.com

^۲. alirezabidkhor@yahoo.com